

BEDRIJFSECONOMIE BEGREPEN

Bernard Remmelts

uitgeverij
coutinho

Bedrijfseconomie begrepen

www.coutinho.nl/bedrijfseconomiebegrepen

Met de code in dit boek heb je toegang tot je online studiemateriaal.

Dit materiaal bestaat uit de uitwerkingen van de opgaves en begrippentrainers.

Om je studiemateriaal te activeren heb je onderstaande code nodig.

Ga naar www.coutinho.nl/bedrijfseconomiebegrepen en volg de instructies.

‘De moeilijkste opgave voor de leraar is de leerling
het plezier in het leren niet te bederven.’

Bertrand Russell (1872 – 1970)

BEDRIJFSECONOMIE BEGREPEN

Bernard Remmelts

uitgeverij | C
coutinho

bussum 2021

© 2021 Uitgeverij Coutinho bv

Alle rechten voorbehouden.

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van reprografische verveelvoudigingen uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16h Auteurswet 1912 dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan Stichting Reprorecht (www.reprorecht.nl). Voor de reader-regeling kan men zich wenden tot Stichting UvO (Uitgeversorganisatie voor Onderwijslicenties, www.stichting-uvo.nl). Voor het gebruik van auteursrechtelijk beschermd materiaal in knipselkranten dient men contact op te nemen met Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten Organisatie, www.stichting-pro.nl).

Uitgeverij Coutinho

Postbus 333

1400 AH Bussum

info@coutinho.nl

www.coutinho.nl

Omslag: Jasmijn de Boer, Deventer

Illustratie omslag: © Unsplash - Simone Hutsch

Opmaak binnenwerk: az grafisch serviceburo bv, Den Haag

Noot van de uitgever

Wij hebben alle moeite gedaan om rechthebbenden van copyright te achterhalen. Personen of instanties die aanspraak maken op bepaalde rechten, wordt vriendelijk verzocht contact op te nemen met de uitgever.

ISBN: 978 90 469 0783 2

NUR: 782

VOORWOORD

Het idee voor het schrijven van dit boek is gaandeweg ontstaan tijdens het lesgeven aan eerste- en tweedejaars studenten HBO-Rechten en Human Resource Management. Wat me al snel duidelijk werd, en daar zeg ik niets nieuws mee, is dat veel studenten van deze studierichtingen het vak bedrijfseconomie lastig vinden. Niet alleen vanwege de rekenvaardigheid die erbij komt kijken, maar vooral omdat het moeilijk blijkt te zijn om een goede basis te leggen voor het werkelijk begrijpen van het vak. Veel bedrijfseconomieboeken gaan naar mijn mening de diepte in zonder dat een goed fundament gelegd is.

Een grappig voorbeeld vind ik het volgende. Leg aan studenten de basis uit van een balans en vraag ze dan of zij in hun persoonlijke financiële balans lang vreemd vermogen tegenkomen. Slechts bij uitzondering is er een student die aangeeft dat zijn lening bij DUO inderdaad lang vreemd vermogen is.

Dit inzicht heeft mij ertoe gebracht een boek te schrijven waarin het fundament gelegd wordt, voordat onderwerpen verder uitgediept worden. Als docent kan ik makkelijk zeggen dat bedrijfseconomie een heel logisch vak is, maar dat inzicht ontstaat bij studenten pas als het ze lukt de basispuzzelstukken op de juiste plek te leggen. Het werken met voorbeeldbalansen, winst-en-verliesrekeningen en liquiditeitenoverzichten draagt hier naar mijn mening nadrukkelijk toe bij. Vandaar dat ik ervoor gekozen heb te werken met veel voorbeelden, die weliswaar niet rechtstreeks met de praktijk verband houden, maar wel duidelijkheid scheppen. Deel 1 van het boek is hiervoor bedoeld, de delen 2 en 3 bevatten vervolgens een verdiepingsslag en concrete toepassingen in een aantal vakgebieden.

Wat voor mij ook een belangrijke doelstelling bij het schrijven was, is het integreren van circulaire economie en duurzame bedrijfs- en verdienmodellen. Ik heb geprobeerd dit te doen aan de hand van eenvoudige voorbeelden, in de wetenschap dat de praktijk vele malen gecompliceerder is. Of ik hierin geslaagd ben is aan de gebruiker. Ik sta uiteraard open voor feedback op dit vlak.

Ik heb het schrijven van het boek beleefd als een intensieve, boeiende en leerzame periode. Ik ben veel dank verschuldigd aan een aantal collega's die mij mede geïnspireerd hebben, mijn goede vriend Joost van Harten voor het kritisch meelesen en uiteraard mijn lieve echtgenote, Janneke, voor haar niet-aflatende steun en begrip als ik weer eens op zondagochtend om zeven uur achter mijn bureau kroop.

Ik zeg tegen mijn studenten altijd dat mijn lessen drie doelen dienen: het begrijpen van het vak, het halen van hun tentamen of toets en, misschien wel het belangrijkste doel, dat ze het vak ook een beetje leuk gaan vinden. Als mijn boek hier enigszins aan kan bijdragen is mijn missie geslaagd.

Oranjewoud, voorjaar 2021,
Bernard Remmelts

INHOUD

Inleiding	11
Deel 1 De basis	15
1 Financiële overzichten I	17
1.1 Inleiding	17
1.2 De balans	18
1.2.1 Jouw persoonlijke financiële balans	18
1.2.2 De balans van een onderneming	20
1.2.3 Mutaties in de balans	23
1.3 De winst-en-verliesrekening van een onderneming	25
1.4 Het liquiditeitenoverzicht van een onderneming	28
1.5 De eindbalans van een onderneming	30
1.6 De vier financiële overzichten samen	31
1.6.1 Opbrengsten, kosten en het eigen vermogen van de onderneming	31
1.6.2 Geldontvangsten, gelduitgaven en het eigen vermogen van de onderneming	34
1.6.3 Debiteuren – crediteuren	35
1.6.4 Inbreng van eigen vermogen en winstuitkeringen	37
1.7 Belasting over de toegevoegde waarde (btw)	38
Begrippenlijst	40
2 Beoordeling van de financiële structuur I	43
2.1 Inleiding	43
2.2 Rentabiliteit	45
2.2.1 Rentabiliteit op het totaal vermogen	46
2.2.2 Rentabiliteit op het eigen vermogen	47
2.2.3 Interpretatie en toepassing	48
2.3 Solvabiliteit	49
2.3.1 De solvabiliteit van een onderneming bepalen	49
2.3.2 Interpretatie en toepassing	50
2.4 Liquiditeit	51
2.4.1 De current ratio	51
2.4.2 De quick ratio	52
2.4.3 Interpretatie en toepassing	53
Begrippenlijst	53

3	Kosten en kostprijs	55
3.1	Inleiding	55
3.2	Vaste en variabele kosten	55
3.3	Break-evenafzet	60
3.4	Break-evenomzet	62
3.5	Kostenverbijzondering	64
3.5.1	De enkelvoudige opslagmethode	65
3.5.2	De meervoudige opslagmethode	68
3.6	De relatie tussen kostensoorten	70
	Begrippenlijst	71
4	Investeringsbeslissingen	73
4.1	Inleiding	73
4.2	Investerings	74
4.3	Cashflow	74
4.4	Tijdsvoorkeur en risico	77
4.5	Investeringsberekeningen	79
4.5.1	Boekhoudkundige terugverdienperiode	79
4.5.2	Gemiddelde boekhoudkundige rentabiliteit	81
4.5.3	Economische terugverdienperiode	82
4.5.4	Netto contante waarde	84
4.6	Investerings beoordelen en vergelijken	86
	Begrippenlijst	87
5	Duurzame bedrijfseconomie	89
5.1	Inleiding	89
5.2	Duurzame ontwikkeling	90
5.3	Op weg naar een duurzaam businessmodel	91
5.3.1	Het bestaande businessmodel verbeteren	92
5.3.2	Een nieuw businessmodel kiezen	94
5.3.3	Een duurzaam businessmodel kiezen	95
5.4	Circulaire verdienmodellen	96
5.5	Tot slot	99
	Begrippenlijst	100

Deel 2 Verdieping 101

6	Financiële overzichten II	103
6.1	Inleiding	103
6.2	De balans: vaste activa	104
6.2.1	Immateriële vaste activa	105
6.2.2	Financiële vaste activa	107
6.3	De balans: vlottende activa	109
6.3.1	Vooruitbetaalde kosten	109
6.3.2	Onderhanden werk	111
6.3.3	Voorraden	112
6.3.4	Debiteuren	116

6.4	De balans: eigen vermogen	119
6.4.1	Juridische ondernemingsvormen	119
6.4.2	Het eigen vermogen van de besloten vennootschap	120
6.5	De balans: vreemd vermogen	124
6.5.1	Voorzieningen	124
6.5.2	Crediteuren	126
6.6	De winst-en-verliesrekening	127
6.6.1	Afschrijvingsmethoden	127
6.6.2	Vergelijking van de verschillende afschrijvingsmethodes	130
6.6.3	Buitengewoon resultaat	131
6.7	Het kasstroomoverzicht	131
	Begrippenlijst	135
7	Beoordeling van de financiële structuur II	139
7.1	Inleiding	139
7.2	Solvabiliteit	141
7.2.1	Solvabiliteit, debt-ratio en financiële hefboomfactor	142
7.2.2	De rente- en cashdekkingsfactor	143
7.3	Rentabiliteit	144
7.4	Liquiditeit: werkkapitaalbeheer	146
7.4.1	Het werkkapitaal	147
7.4.2	Activiteitskengetallen	149
7.4.3	Relatie met het geïnvesteerde vermogen	153
7.5	Kengetallen en beleid van de organisatie	155
	Begrippenlijst	156
8	Kostprijs en resultaten	159
8.1	Inleiding	159
8.2	Kostencalculatie	159
8.2.1	Integrale kostencalculatie	160
8.2.2	Variabele kostencalculatie	161
8.2.3	Vergelijking van de integrale en de variabele kostencalculatie	162
8.2.4	Transactieresultaat en bezettingsresultaat	162
8.3	Kostenplaatsmethode	163
	Begrippenlijst	168
9	Duurzame investeringsbeslissingen	169
9.1	Inleiding	169
9.2	Duurzame verdienmodellen	170
9.2.1	Verdienmodellen en geldstromen	171
9.2.2	Duurzame investeringsbeslissingen	174
9.3	Het financieren van duurzame investeringen	178
9.3.1	Aandachtspunten voor duurzame investeringsmodellen	179
9.3.2	Alternatieve financieringsvormen	180
9.4	Tot slot	182
	Begrippenlijst	182

Deel 3 Toepassing	183
10 Bedrijfseconomie voor de jurist	185
10.1 Inleiding	185
10.2 Het due-diligence-onderzoek	186
10.3 Waardebepaling van een onderneming	188
10.3.1 Boekwaarde, intrinsieke waarde en liquidatiewaarde	190
10.3.2 Rentabiliteitswaarde	192
10.3.3 De verbeterde rentabiliteitswaarde	193
10.3.4 De discounted-cashflowmethode	197
10.4 Tot slot	204
Begrippenlijst	205
11 Bedrijfseconomie voor Human Resource Management	207
11.1 Inleiding	207
11.2 Arbeidskosten	210
11.3 Vast en variabel salaris	211
11.4 Kosten van ziekteverzuim	213
11.5 Kosten/baten van uitbesteden	215
11.6 Toerekening van de kosten van de afdeling Hrm	217
11.7 Tot slot	220
Begrippenlijst	221
12 Rapportage vanuit een duurzaam businessmodel	223
12.1 Inleiding	223
12.2 Het monitoren van impact	224
12.3 Het vaststellen van doelstellingen	224
12.4 Duurzaamheidsrapportages	225
12.5 Tot slot	230
Begrippenlijst	230
Literatuurlijst	231
Illustratieverantwoording	234
Register	235
Over de auteur	240

INLEIDING

Bedrijfseconomie is de wetenschap die de handel in goederen en diensten door ondernemingen en de financiële kant van de onderneming bestudeert. Het is het raakvlak tussen bedrijfskunde en economie. Bedrijfseconomie is de economische kant van de bedrijfskunde en/of de bedrijfskundige kant van de economie (Wikipedia, z.d.).

Je kunt je van het vak bedrijfseconomie vast wel een voorstelling maken. Het heeft iets te maken met ondernemingen en met cijfers en er zit een economisch aspect aan. Bedrijfseconomie lijkt op het eerste gezicht ingewikkeld: het gaat over cijfers, balansen, er moet gerekend worden en er moeten verbanden gelegd worden. Maar het valt eigenlijk wel mee, en dat komt vooral doordat bedrijfseconomie heel logisch in elkaar zit. Waarom dat zo is, dat ga je in de loop van dit boek merken.

Begrippen die met elkaar te maken hebben maar soms door elkaar gehaald worden, zijn 'bedrijfseconomie' en 'boekhouden'. Wat is het verschil tussen deze twee vakgebieden?

Boekhouden gaat over de bedrijfsadministratie en is een administratieve vastlegging van wat er financieel, dus cijfermatig, in het verleden gebeurd is.

Bedrijfseconomie heeft basisinformatie nodig uit de boekhouding, heeft het heden als startpunt en wil op basis van de cijfers zoals die zijn vastgelegd iets zeggen over de toekomst. Er hoort dus behalve een cijfermatige component ook een strategische component bij. In de bedrijfseconomie willen we cijfers begrijpen, toepassen en interpreteren.

Dit strategische aspect maakt bedrijfseconomie zo interessant, want het gaat in de praktijk binnen organisaties vaak over strategische beslissingen die financiële gevolgen in de toekomst hebben.

Bedrijfseconomie en andere vakgebieden

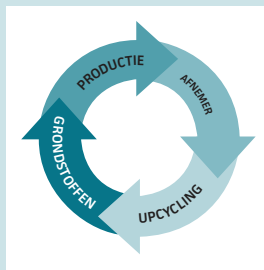
Bedrijfseconomie is het vakgebied dat de financiële kant van de productie en de handel in goederen en diensten door ondernemingen bestudeert. We hebben hiervoor al iets gezegd over het verband tussen bedrijfseconomie en boekhouden. Er zijn echter meer vakgebieden die aansluiten bij het vakgebied bedrijfseconomie:

- *Algemene economie* is de wetenschap die de economische realiteit bestudeert en de invloed daarvan op de maatschappij. Het beschrijft algemene economische vraagstukken, terwijl bedrijfseconomie economische verschijnselen binnen een organisatie beschrijft.
- Het *ondernemingsrecht* houdt zich bezig met de wettelijke regels waaraan ondernemingen moeten voldoen ten aanzien van het voeren van een boekhouding en de eisen die gesteld worden aan de publicatie van financiële informatie. Ook de rechtsvorm van de onderneming, die de juridische regels binnen

de organisatie en de relaties met andere organisaties bepaalt, hoort bij het vakgebied ondernemingsrecht.

- Ondernemingen die winst maken, moeten belasting betalen. Dit kan bijvoorbeeld inkomstenbelasting zijn voor een eenmanszaak of vennootschapsbelasting voor een bv. Over deze en veel andere fiscale aspecten gaat het vakgebied *belastingrecht*.
- Onderwerpen die behoren tot de *bedrijfs- en organisatiekunde* zijn bijvoorbeeld de organisatiestructuur, de informatiesystemen en de beheersing van de organisatie. Keuzes binnen deze vraagstukken zijn medebepalend voor bedrijfseconomische onderwerpen als budgettering en kostprijsberekeningen.

Bedrijfseconomie in breder perspectief

De circulaire economie is een gesloten systeem. De bedrijven recyclen en hergebruiken alle eindproducten na het verstrijken van de levensduur, wat betekent dat er geen nieuwe grondstoffen meer aan het productieproces worden toegevoegd (Van Houten, 2019).

Bedrijfseconomie gaat over het verband tussen het produceren van goederen en diensten en de geldstromen die daar tegenover staan. In het denken over deze vraagstukken is sinds het afgelopen decennium veel aan het veranderen. In de traditionele economie kopen ondernemingen grondstoffen in, gebruiken ze deze om producten te maken die worden verkocht aan consumenten. Wat er na het gebruik aan restafval overblijft, wordt weggegooid. Dit traditionele denken wordt ook wel **lineaire economie** genoemd. Het gaat ervan uit dat economische groei ervoor kan zorgen dat gemiddeld gezien iedereen het materieel steeds beter krijgt.

Vrijwel iedereen is het er inmiddels wel over eens dat er grenzen aan deze groei zitten. Grondstoffen raken uiteindelijk op en productie en restafval zorgen voor vervuiling en klimaatverandering. Deels kan dit worden ondervangen door efficiënter te produceren door minder grondstoffen te gebruiken en zuiniger te produceren voor dezelfde eindproducten. Het recyclen van restafval kan helpen. En we kunnen de consument laten betalen voor vervuilende producten; denk aan het invoeren van een belasting om het vliegverkeer af te remmen. Maar deze voorbeelden blijven deeloplossingen.

Een veel radicalere gedachte is die van de **circulaire economie**. Binnen de circulaire economie bestaat geen afval: alle materialen en producten worden, zonder verspilling, hergebruikt. Alle stappen in het productieproces zijn gericht op het behoud van waarde en het voorkomen van vervuilende uitstoot. Dit vraagt om een heel andere manier van denken over het produceren van goederen en het leveren van diensten.

Wat betekent dit in bedrijfseconomische zin? In de traditionele, lineaire economie draait het bedrijfsmodel vooral om het toevoegen van financiële waarde aan een onderneming: omzet draaien en winst maken. De circulaire economie vraagt om een ander soort bedrijfsmodel. Een duurzaam bedrijfsmodel dat niet gericht is op één onderneming, maar op samenwerking tussen ondernemingen in de gehele productiecyclus. Er wordt financiële waarde gecreëerd (én geld verdiend) binnen een waardecyclus die is gericht op samenwerking. Traditionele bedrijfseconomische principes kunnen hierbinnen uiteraard toegepast worden, maar op een manier die rekening houdt met die waardecyclus. In latere hoofdstukken komen we hierop terug.

Innovatie en bedrijfseconomie

Voortbordurend op de gedachte van de circulaire economie is het logisch te veronderstellen dat innovatie daarbij een belangrijke rol speelt. Bij innovatie gaat het om het ontwikkelen van nieuwe producten, het aanboren van nieuwe klantsegmenten of het verbeteren van de processen waarmee een organisatie producten voortbrengt. Hier hoort een bedrijfsmodel bij dat beschrijft op welke manier een organisatie waarde creëert voor zijn klanten (voorzien in klantbehoeften), deze waarde levert (activiteiten en processen), en ten slotte waarde toevoegt aan de organisatie zelf (winst maken). Dit laatste vertaalt zich in een verdienmodel, en daar ligt de link met bedrijfseconomie. De organisatie zal moeten nadenken over aspecten als de kostprijs van het nieuwe product, de hoeveelheid producten die hij moet verkopen om break-even te draaien en de terugverdienperiode van de investeringen. Genoemde aspecten zullen in de loop van dit boek aan de orde komen.

Profit of non-profit?

We kennen organisaties mét en organisaties zonder winstoogmerk, ook wel profit- en non-profitorganisaties genoemd. Een organisatie met winstoogmerk streeft (de naam zegt het al) naar winst en deze winst komt uiteindelijk ten goede aan de eigenaren van die onderneming. Bij een non-profitorganisatie speelt het streven naar winst in principe geen rol. Eventueel gemaakte winst wordt toegevoegd aan de reserves van de organisatie om de continuïteit van de organisatie beter te waarborgen.

Een aantal bedrijfseconomische principes geldt zowel voor profitorganisaties als voor non-profitorganisaties, maar niet allemaal. Dit bedrijfseconomieboek richt zich dan ook vooral op bedrijven met winstoogmerk.

Wat gaat dit boek jou bieden?

Het idee achter dit bedrijfseconomieboek is dat het belangrijk is dat de basis van het vak helder is wanneer je met bedrijfseconomie begint. En met basis bedoelen we de financiële begrippen en overzichten die je nodig hebt om het vak te begrijpen en te doorgronden. Je gaat je die basis op een snelle manier eigen maken door vooral veel te oefenen.

In deel 1 leggen we de basis. Het behandelt de drie belangrijkste financiële overzichten van een onderneming: de balans, de winst-en-verliesrekening en het liquideiteitsoverzicht en het verband hiertussen.

Verder behandelt deel 1 een aantal specifieke onderdelen van de bedrijfseconomie, zoals de kostprijs van producten of diensten, de financiële besluitvorming rond investeringen en het beoordelen van de financiële prestaties van een onderneming. Tot slot wordt een apart hoofdstuk gewijd aan duurzame bedrijfs- en verdienmodellen, oftewel duurzame bedrijfseconomie.

In deel 2 volgt een verdieping van de onderwerpen uit deel 1.

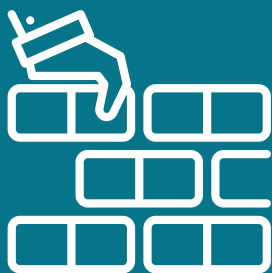
In deel 3 gaat het vooral om de toepassing: we kijken naar juridisch-bedrijfseconomische vraagstukken, vraagstukken rond hrm (humanresourcesmanagement) en ook naar de vertaling van de traditionele bedrijfseconomie naar duurzame bedrijfsmodellen.

Ten slotte wordt in het boek steeds gesproken over 'hij' en 'hem', maar vanzelfsprekend kan op die plekken ook 'zij' en 'haar' gelezen worden.

Online studiemateriaal

Op www.coutinho.nl/bedrijfseconomiebegrepen vind je het online studiemateriaal bij dit boek. Dit materiaal bestaat uit de uitwerkingen van de opgaves uit het boek en begrippentrainers om met de begrippen te oefenen.

Docenten kunnen powerpoints bij elk hoofdstuk aanvragen.

DEEL 1

DE BASIS

In deel 1 van het boek leggen we de basis voor een aantal bedrijfseconomische thema's:

- financiële overzichten (de balans, de winst-en-verliesrekening en het liquiditeitenoverzicht); kengetallen (solvabiliteit, rentabiliteit en liquiditeit);
- kosten en kostprijs;
- investeringsbeslissingen (boekhoudkundige terugverdienperiode, gemiddelde boekhoudkundige rentabiliteit, economische terugverdienperiode en nettocontantewaardeberekening);
- duurzame bedrijfseconomie.

De ervaring leert dat bedrijfseconomie een heel logisch vak blijkt te zijn wanneer we deze basisbegrippen onder de knie hebben, dus écht begrijpen. Daarom gaan we uitgebreid in op deze begrippen, steeds stapsgewijs en aan de hand van concrete voorbeelden.

1

FINANCIËLE OVERZICHTEN I

Leerdoelen

Na het bestuderen van dit hoofdstuk ben je bekend met:

- de basisindeling van de bedrijfseconomische balans;
- de veranderingen in de balans die het gevolg zijn van (financiële) transacties;
- de basisopbouw van de winst-en-verliesrekening;
- de bedrijfseconomische betekenis van de begrippen 'opbrengsten' en 'kosten';
- het verband tussen de balans en de winst-en-verliesrekening;
- het belang van het maken van een liquiditeitsbegroting;
- hoe je een liquiditeitenoverzicht opstelt;
- de betekenis van de begrippen 'geldontvangsten' en 'gelduitgaven';
- het begrip 'liquiditeitsaldo';
- het verband tussen de winst-en-verliesrekening en het liquiditeitenoverzicht;
- hoe de beginbalans, winst-en-verliesrekening en het liquiditeitenoverzicht resulteren in de eindbalans.

1.1 Inleiding

In dit hoofdstuk gaan we aan de slag met de belangrijkste financiële overzichten: de balans, de winst-en-verliesrekening en het liquiditeitenoverzicht.

We kijken eerst naar jouw eigen persoonlijke balans om een aantal bedrijfseconomische termen te introduceren. Vervolgens stappen we over naar een handelsonderneming, die producten inkoopt, ze op voorraad legt en ze vervolgens weer doorverkoopt aan klanten. Voor deze onderneming gaan we aan de slag met de openingsbalans, de winst-en-verliesrekening, het liquiditeitenoverzicht en de eindbalans.

Wat we beschrijven is een vereenvoudigde weergave van de werkelijkheid. We besteden geen specifieke aandacht aan de rechtsvorm van de onderneming. Voor de eenvoud kun je uitgaan van een onderneming met één eigenaar. Tot slot hebben we nog een belangrijke vereenvoudiging gehanteerd: we houden geen rekening met belasting over de toegevoegde waarde (btw) oftewel omzetbelasting. Dit onderwerp komt in een later hoofdstuk aan bod.

1.2 De balans

We beginnen in deze paragraaf met een persoonlijke balans. Daarna stappen we over naar de financiële overzichten van een onderneming en vervolgens gaan we ‘spelen’ met deze overzichten.

1.2.1 Jouw persoonlijke financiële balans

Dienst Uitvoering Onderwijs
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

Sinds de afschaffing van de studiebeurs lenen studenten meer en vaker (...). De totale studieschuld bedroeg in 2018 € 17,5 miljard, bijna € 5 miljard meer dan in 2015. Bij elkaar gaat het om 1,3 miljoen mensen. Zij hebben gemiddeld een studieschuld van € 13.100 (Zeemeijer, 2019).

Bedrijfseconomie gaat over financiën. Er is een makkelijke parallel te trekken tussen jouw eigen financiën en die van een onderneming. Misschien heb je de afgelopen jaren flink gespaard, heb je geïnvesteerd in een computer of heb je juist het geld dat je met een bijbaan verdiende uitgegeven aan een vakantie. Misschien sta je weleens rood bij de bank of heb je een studieschuld bij DUO opgebouwd. Kortom: jouw financiële huishoudboekje bevat inkomsten en uitgaven, bezittingen en wellicht schulden. En daar ligt de link naar het vak bedrijfseconomie: ook daarin gaat het over inkomsten en uitgaven, bezittingen en schulden.

Een persoonlijke financiële **balans** kan uit een aantal onderdelen zijn opgebouwd.

Stel, je hebt in de afgelopen jaren een aardig spaarsaldo opgebouwd; op een spaarrekening staat € 20.000. Als dit jouw enige bezit is en je hebt geen schulden, dan is jouw vermogen, jouw **eigen vermogen**, € 20.000.

Als je dit in een balans zet (later wordt uitgelegd wat precies onder een balans wordt verstaan), dan ziet die balans er als volgt uit:

Spaargeld	20.000	Eigen vermogen	20.000
-----------	--------	----------------	--------

Links staat wat jouw bezittingen zijn (in dit geval: € 20.000 spaargeld), rechts staat dat dit jouw totale eigen vermogen is. Dat is logisch, want je hebt geen andere bezittingen en ook geen schulden.

Stel: je koopt een auto voor € 20.000 en je betaalt die van jouw spaargeld. Als je dan opnieuw de balans opmaakt, dan ziet die er als volgt uit:

Auto	20.000	Eigen vermogen	20.000
Spaargeld	0		

Links staat weer wat jouw bezittingen zijn: de auto. Jouw eigen vermogen is nog steeds € 20.000, alleen de samenstelling van jouw bezittingen is veranderd. Het spaargeld is vervangen door de auto.

Stel: je koopt dezelfde auto, maar je gebruikt maar € 10.000 van je spaargeld en je leent € 10.000 van de bank. Hoe komt jouw persoonlijke financiële balans er dan uit te zien?

We maken een tussenstap. Kijk nog eens naar de vorige balansen. Aan de linkerkant staat steeds uit welke onderdelen jouw bezittingen bestaan. Dat begon met alleen spaargeld, daarna was het een auto. Aan de rechterkant van de balans staat eigenlijk hoe de bezittingen aan de linkerkant 'gefinancierd' zijn. Tot nu toe was dat met eigen vermogen, met vermogen dat van jou zelf is.

Terug naar de aankoop van de auto. Nu betaal je die auto met € 10.000 spaargeld en je leent daarnaast € 10.000 bij de bank. Hoe ziet jouw balans er na deze transactie uit? De linkerkant van de balans is makkelijk: je hebt een auto en je hebt nog spaargeld over, nu € 10.000:

Auto	20.000	Eigen vermogen	?
Spaargeld	10.000	...	?

Zoals we hiervoor gezien hebben staat aan de rechterkant van de balans de manier waarop de bezittingen gefinancierd zijn. In ieder geval heb je voor de aankoop van de auto € 10.000 bij de bank geleend, dus:

Auto	20.000	Eigen vermogen	?
Spaargeld	10.000	Lening bank	10.000

In bedrijfseconomische termen noemen we een lening bij de bank **vreemd vermogen**. Maar hoeveel bedraagt jouw eigen vermogen na deze transactie? Eigenlijk is dat niet ingewikkeld, want jouw eigen vermogen bestaat uit bezittingen min schulden. Jouw bezittingen zijn de auto plus spaargeld ($€ 20.000 + € 10.000 = € 30.000$) en jouw schuld is de lening bij de bank ($€ 10.000$). Oftewel: jouw eigen vermogen is niet veranderd en bedraagt nog steeds € 20.000:

Auto	20.000	Eigen vermogen	20.000
Spaargeld	10.000	Lening bank	10.000

Wat verder opvalt aan alle vorige balansen is, dat de linkerkant bij elkaar opgeteld steeds hetzelfde bedrag oplevert als rechts bij elkaar opgeteld. We noemen dit het **balanstotaal**. De balans (het woord zegt het al) is altijd in evenwicht.

Eerste voorbeeld:

Auto	20.000	Eigen vermogen	20.000
Spaargeld	0		
Balanstotaal	20.000	Balanstotaal	20.000

Tweede voorbeeld:

Auto	20.000	Eigen vermogen	20.000
Spaargeld	10.000	Lening bank	10.000
Balanstotaal	30.000	Balanstotaal	30.000

Bezittingen kunnen dus op twee manieren gefinancierd zijn: met eigen vermogen en met vreemd vermogen. Je ziet dat door de financiering bij de bank de totaal-telling links en rechts € 10.000 hoger uitkomt, maar hoe de auto ook gefinancierd wordt (uit eigen vermogen of met een lening van de bank), het eigen vermogen verandert niet.

Tot slot: het is belangrijk te beseffen dat de balans een momentopname is. De balans geeft op een bepaald moment een overzicht van de bezittingen (linkerkant) en de manier waarop deze gefinancierd zijn (rechterkant).

1.2.2 De balans van een onderneming

Wat voor jouw persoonlijke financiën geldt, geldt ook voor een onderneming. Een onderneming investeert bijvoorbeeld in een pand of in een machine, en moet deze investeringen op een of andere manier betalen. Anders gezegd: de investeringen moeten gefinancierd worden.

In dit hoofdstuk introduceren we een fictieve onderneming. Er is geïnvesteerd, de investeringen zijn gefinancierd en de onderneming gaat op 1 januari 2019 van start. Voor het gemak nemen we een handelsonderneming als voorbeeld. Dat is een onderneming die spullen inkoopt en ze het liefst weer met winst wil verkopen.

De overzichten uit de vorige paragraaf geven een persoonlijke financiële balans weer. Zo'n balans kan ook opgesteld worden voor een onderneming. Een onderneming heeft bezittingen en die zijn op een bepaalde manier gefinancierd. Daarmee is de balans een overzicht van de bezittingen, het eigen vermogen en de schulden van de onderneming.

Iedere onderneming is wettelijk verplicht een financieel overzicht in de vorm van een balans op te stellen en soms ook verplicht dit te publiceren. De balans (samen met de winst-en-verliesrekening) geeft aan belanghebbenden, zoals de bank, inzicht in de omvang en de samenstelling van het vermogen van de onderneming.

We gaan stapsgewijs bekijken hoe de balans van een onderneming eruitziet, waarbij we een eenvoudige vorm gebruiken. Zo houden we geen rekening met de rechtsvorm (eenmanszaak, bv) en de btw (omzetbelasting) en beperken we het aantal onderdelen van de balans.

Het is belangrijk dat we bij de onderdelen van de balans consequent dezelfde termen gebruiken, dan weten we steeds precies waar we het over hebben. Als basis hanteren we de volgende indeling van de balans:

<i>Balans per 1 januari 2019 (bedragen in €)</i>			
Activa		Passiva	
Vaste activa	200.000	Eigen vermogen	160.000
Vlottende activa	0	Lang vreemd vermogen	125.000
Liquiditeiten	85.000	Kort vreemd vermogen	0
Balanstotaal	285.000	Balanstotaal	285.000

Zoals gezegd is een balans een momentopname. In dit geval betreft het de balans per 1 januari 2019 en zijn de vermelde bedragen in euro's.

Aan de linkerkant van de balans staan de bezittingen waarin de onderneming geïnvesteerd heeft, de **activa**. Dit wordt ook de **debetzijde** van de balans genoemd.

Aan de rechterkant van de balans staat hoe de bezittingen gefinancierd zijn. Dit wordt ook de **passivazijde** of **creditzijde** van de balans genoemd.

Het **balanstotaal** aan de linkerkant is de optelling van de bezittingen, het balans-totaal aan de rechterkant geeft aan hoe deze bezittingen gefinancierd zijn. Omdat een balans altijd in evenwicht is, is deze optelling links altijd gelijk aan de optelling rechts.

Vaak beschikt een onderneming over bezittingen die langjarig (langer dan één jaar) meegaan, zoals gebouwen, machines of transportmiddelen. Deze behoren tot de **vaste activa**.

Bezittingen die korter dan één jaar meegaan, zoals voorraden en bedragen die de onderneming nog tegoed heeft van klanten, behoren tot de **vlottende activa**.

Doorgaans beschikt een onderneming ook over geld, bijvoorbeeld contant geld in kas of geld op een bankrekening. Deze behoren tot de post **liquiditeiten**.

De bezittingen van de onderneming kunnen gefinancierd zijn met **eigen vermogen** en met **vreemd vermogen**.

Eigen vermogen kan op diverse manieren ontstaan. We noemen hier slechts twee manieren. Ten eerste gaat het om vermogen dat bij de start van de onderneming ter beschikking gesteld is door de eigenaar. Dit kan bijvoorbeeld spaargeld zijn

geweest, maar ook een pand of een auto. Ten tweede kan het eigen vermogen toenemen als de onderneming winst maakt, als deze winst niet uitgekeerd wordt maar in de onderneming blijft.

Ondernemingen kunnen een deel van hun bezittingen ook financieren met een lening, bijvoorbeeld een lening van een bank. Als deze lening (vaste lening, hypothecaire lening) een looptijd van langer dan één jaar heeft, behoort deze tot het **lang vreemd vermogen**.

Bezittingen kunnen ook gefinancierd worden met leningen met een looptijd korter dan één jaar. Voorbeelden zijn een rekening-courantkrediet bij een bank en leverancierskrediet. Dit laatste houdt in dat de onderneming spullen bij een leverancier inkoopt, maar deze pas na bijvoorbeeld een maand hoeft te betalen. Zo ontstaat er dus een kortlopende schuld bij deze leverancier. We noemen dit **kort vreemd vermogen**.

Als we de onderdelen van de voorgaande balans verder opsplitsen, dan ontstaat er een concrete balans van een onderneming:

Balans per 1 januari 2019 (bedragen in €)

Activa		Passiva	
Vaste activa		Eigen vermogen	
Pand	150.000	Eigen vermogen	160.000
Auto	50.000		
Vlottende activa		Lang vreemd vermogen	
Vorraden	0	Hypotheek	100.000
		Vaste lening	25.000
Liquiditeiten		Kort vreemd vermogen	
Bank	75.000	Rekening-courantkrediet	0
Kas	10.000		
Balanstotaal	285.000	Balanstotaal	285.000

Neem in gedachten dat dit een handelsonderneming is die op 1 januari 2019 is gestart. Je ziet dus dat de bezittingen van de onderneming, in totaal € 285.000 waard, gefinancierd zijn met € 160.000 eigen vermogen en € 125.000 vreemd vermogen (leningen bij de bank). Neem maar aan dat de eigenaar van de onderneming € 160.000 aan spaargeld ter beschikking gesteld heeft aan de onderneming. Een deel van het geld zit contant in de kas van de onderneming of staat op de bank, de rest is geïnvesteerd in een pand en een auto. Omdat de onderneming tekortkwam bij de aanschaf van alle activa, zijn er twee leningen afgesloten bij de bank: een hypotheek voor het pand en een vaste lening voor de auto. Je ziet dat er nog geen voorraden zijn en dat het rekening-courantkrediet bij de bank op nul staat; de onderneming staat dus niet rood bij de bank.

1.2.3 Mutaties in de balans

De onderneming gaat van start. Producten worden in China ingekocht, per schip vervoerd naar Nederland en bij het bedrijf in het magazijn op voorraad gelegd. De onderneming heeft veel reclame gemaakt en dat werpt z'n vruchten af: de ingekochte voorraad wordt met een flinke winst verkocht. Een veelbelovend begin!

Het leuke van een balans is dat je er als het ware mee kunt spelen. Je kunt transacties simuleren en kijken hoe deze in de balans verwerkt worden. Denk aan het inkopen van voorraden of het verkopen van producten aan klanten. Ons voorbeeld is een handelsonderneming, die niets anders doet dan producten inkopen, op voorraad leggen en weer verkopen aan klanten.

Laten we een aantal transacties simuleren.

Transactie 1

De onderneming koopt voor € 50.000 voorraad in en betaalt deze van de rekening bij de bank. Wat gebeurt er op de balans?

Dit is niet heel erg ingewikkeld: de voorraad stijgt met € 50.000 en het banksaldo neemt met € 50.000 af. Dit ziet er als volgt uit:

Balans per 1 januari 2019 (bedragen in €)

Activa		Passiva	
Vaste activa		Eigen vermogen	
Pand	150.000	Eigen vermogen	160.000
Auto	50.000		
Vlottende activa		Lang vreemd vermogen	
<i>Voorraden</i>	<i>50.000</i>	Hypotheek	100.000
		Vaste lening	25.000
Liquiditeiten		Kort vreemd vermogen	
<i>Bank</i>	<i>25.000</i>	Rekening-courantkrediet	0
Kas	10.000		
Balanstotaal	285.000	Balanstotaal	285.000

Ondanks dat het een eenvoudige transactie is, kunnen we er wel een aantal conclusies uit trekken:

- De mutaties op de balans vinden alleen plaats aan de activazijde.
- Het balanstotaal is niet gewijzigd.
- Het eigen vermogen is onveranderd.

We zullen later zien waarom dit belangrijke conclusies zijn.

Opgave 1.1 Inkoop van voorraad en rood staan bij de bank

De onderneming koopt *nóg* een keer voor € 50.000 voorraad in. Omdat zij niet genoeg geld op de bank heeft staan, betaalt zij deze voorraad door € 50.000 rood te gaan staan bij de bank. Verwerk deze mutatie in de balans.

Transactie 2

De onderneming heeft nu (in transactie 1 en opgave 1.1) voor € 100.000 voorraad ingekocht. Deze voorraad wordt vervolgens voor € 180.000 verkocht aan een klant. Deze klant boekt dit bedrag naar de bankrekening van de onderneming. Hoe ziet de balans eruit na deze verkoop?

Nu moeten we gaan nadenken: wat gebeurt er met de voorraad? We hebben bij de inkoop gezien dat de voorraad op de balans toenam met het bedrag waarvoor de voorraad werd ingekocht, namelijk met € 100.000. Bij de verkooptransactie wordt diezelfde voorraad voor € 180.000 verkocht. Dus: de voorraad daalt met € 100.000 (daar stond het voor op de balans) en omdat de klant per bank betaalt stijgt het banksaldo met € 180.000.

Wat gebeurt er verder op de balans?

- Het balanstotaal aan de activazijde stijgt met € 80.000 naar € 415.000, want de voorraad daalt met € 100.000, maar het banksaldo stijgt met € 180.000.
- Dit betekent dat het balanstotaal aan de passivazijde ook € 415.000 wordt, anders is de balans niet meer in evenwicht.

De vraag is nu: wat verandert er aan de passivazijde van de balans? Bij het lang en het kort vreemd vermogen gebeurt er niets, want er worden geen leningen of schulden gemaakt door deze transactie. De enige balanspost die dus moet veranderen is het eigen vermogen. Dit neemt met € 80.000 toe, en de balans ziet er nu als volgt uit:

Balans per 1 januari 2019 (bedragen in €)

Activa		Passiva	
Vaste activa		Eigen vermogen	
Pand	150.000	<i>Eigen vermogen</i>	240.000
Auto	50.000		
Vlottende activa		Lang vreemd vermogen	
<i>Voorraden</i>	0	Hypotheek	100.000
		Vaste lening	25.000
Liquiditeiten		Kort vreemd vermogen	
<i>Bank</i>	205.000	Rekening-courantkrediet	50.000
Kas	10.000		
Balanstotaal	415.000	Balanstotaal	415.000